

בחינות התמחות בזמן מגפת הקורונה (COVID-19) – מאמצי המועצה המדעית בישראל לקיום בחינות שלב ב' בעת משבר בריאותי מקומי ועולמי

תקציר

הקדמה: המועצה המדעית אחראית על הכשרת הרופא במדינת ישראל, ובין היתר, על בחינות ההתמחות. הבחינות במקצועות הבסיס כוללות שני שלבים: שלב א' (בחינה בכתב), שהיא בחינת אמצע התמחות, ושלב ב' (בחינה בעל פה), שהיא בחינת סיום ההתמחות ולתוצאותיה השלכות כבדות משקל על המערכת הרפואית. מגפת הקורונה העולמית (COVID-19) פרצה בישראל מספר שבועות לפני מועד אביב 2020 של בחינות שלב ב' במקצועות הבסיס, והלכה והחמירה במהירות ככל שהתקרב מועד הבחינות. מלבד ההשפעה העצומה על מערכות הבריאות והכלכלה, היו למגפה השלכות מרחיקות לכת על בחינות ההתמחות. מטרת: לתאר את פעילות המועצה המדעית ואת המאמץ לקיום בחינת שלב ב', מועד אביב 2020 בעת משבר הקורונה, וזאת בהשוואה למה שקרה בעולם, ולהפיק לקחים למקרי משבר בריאותי / מלחמה בעתיד.

שיטות מחקר: תיאור פעילות המועצה המדעית לאחר פרוץ משבר הקורונה בנוגע לבחינות ההתמחות על פי מסמכים רשמיים ומקורות מידע אחרים; חיפוש בפרסומים אינטרנטיים לגבי בחינות התמחות בארצות זרות והשוואה בין ישראל לעולם.

תוצאות: לאחר החמרה מהירה של המגבלות, עד שאסרו לחלוטין על כל התכנסות וצמצמו את הפעילות במשק למינימום, הוחלט לבטל את בחינות שלב ב', מועד אביב 2020. לאור חשיבותן הוחלט שיש לקיימן במועד אחר, קרוב ככל שניתן. למעשה, הוחלט על "דחיית" מועד הבחינות לקיץ 2020 ולא על "ביטול". החלטה זו גרמה גם לדחיית יתר מועדי בחינות ההתמחות ולדחיסת חמישה מועדי בחינה לפרק זמן של 10 חודשים בלבד במקום 14 חודש בשגרה. צוות הבחינות של המועצה המדעית הכין את בחינות המועד החדש בקיץ בהנחה מחמירה של התפרצות נוספת של הקורונה. ואכן, ישראל הוגדרה "מדינה אדומה" עם מחלת קורונה פעילה והגבלות התכנסות חמורות. למרות מגבלות אלו, כל הבחינות שתוכננו בוצעו כמתוכנן וברמת ביצוע מופתית. עם התפרצות המגפה והתפשטותה ברחבי העולם בוטל רובן המוחלט של הבחינות בעולם, חלקן ללא תאריך חלופי.

דיון ומסקנות: בהשוואה לעולם, המועצה המדעית היא היחידה שדאגה למועד חלופי קרוב לבחינות בעל פה שבוטל, וזאת בטווח של עד ארבעה חודשים בלבד ממועד הבחינה המקורי. ישראל היא המקום היחיד בעולם שבו בוצעו בהצלחה, פיזית, בחינות בעל פה בצל מגפה פעילה ותחת מגבלות התכנסות והתקהלות חמורות. זאת בזכות מתווה בחינה שעמד במגבלות החמורות ביותר של תקופת הקורונה ומאמץ עילאי מצד כל המעורבים בבחינות ההתמחות.

סיכום: התגייסות מלאה של כל הנוגעים בדבר והכנת הבחינות בהנחה מחמירה של מחלה פעילה עם מגבלות מקסימליות, אפשרו בפועל את קיום הבחינות שבוטלו למרות שמשבר הקורונה עדיין היה קיים במלוא עוצמתו, ויאפשרו לקיימן גם במקרי משבר בריאותי או מלחמה בעתיד.

רון אלישר^{1,6,7}

דנה פישביין^{1,2}

גידי פרת^{1,4,5}

חנן קשת^{1,3,4}

¹המועצה המדעית של הר"י

²המחלקה לניהול מערכות בריאות, בית הספר למדעי הבריאות, אוניברסיטת אריאל

³המערך לכירורגיה כללית, מרכז רפואי רבין

⁴הפקולטה לרפואה סאקלר, אוניברסיטת תל אביב

⁵מחלקת טיפול נמרץ ילדים, מרכז רפואי שיבא, תל השומר

⁶מחלקת אף-אוזן-גרון / ניתוחי ראש-צוואר, האגף לניתוחי ראש-פנים-צוואר וכירורגיה משחזרת, מרכז רפואי הדסה, ירושלים

⁷הפקולטה לרפואה, האוניברסיטה העברית, ירושלים

מילות מפתח: התמחות; בחינות; שלב ב'; קורונה; COVID-19.

key words: Residency; Examination; Oral board examinations; Corona virus; COVID-19.

הקדמה

המועצה המדעית של ההסתדרות הרפואית היא הגוף האחראי על הליך הכשרת הרופא במדינת ישראל, ובין

היתר, על בחינות ההתמחות. הבחינות במקצועות הבסיס כוללות שני שלבים: שלב א' (בחינה בכתב), שהיא בחינת אמצע התמחות, ושלב ב' (בחינה בעל פה), שהיא בחינת סיום ההתמחות, המהווה את החלק האחרון והקובע

תוצאות

בחינות שלב ב', מועד אביב 2020:

במהלך השבועיים וחצי הראשונים של חודש מרץ 2020, הושקע מאמץ כביר לקיים את בחינות שלב ב' כסדרן תחת מגבלות משרד הבריאות בנוגע לקורונה. המאמץ כלל שיחות ועידה יומיות של בכירי ההסתדרות הרפואית, נשיאות המועצה המדעית וועדת הבחינות העליונה, שיחות עם יושבי ראש ועדות בחינה ויושבי ראש איגודים, ופעילות מול נותני שירות, כגון, מלון כפר המכביה, משגיחים, וחברות אבטחה.

במציאות, נגיף הקורונה לא "התחשב" במאמץ וההגבלות שהוטלו על ידי משרד הבריאות הוחמרו בקצב כמעט יומי, עד שב-19.3.2020 משרד הבריאות הורה על הימנעות מיציאה מהבית למעט במצבים המהייבים זאת (עבודה בהתאם לתקנות, הצטיידות במזון, תרופות, שירותים רפואיים, שירותים חיוניים אחרים, טקסי דת וספורט). ב-25.3 נכנסו לתוקף תקנות חדשות שקבעה הממשלה למשך שבוע, לפיהן אין לצאת ממקום המגורים למרחק הגדול ממאה מטרים ולזמן קצר, למעט לצרכים מסוימים שפורטו בתקנות [2].

בחינות שלב ב' הראשונות במועד אביב 2020, באורולוגיה ובאונקולוגיה רפואית, הצליחו להתקיים ב-12.3 תחת מגבלות הקורונה. הבחינה הבאה בתור, ב-16-17.3, הייתה הבחינה ברפואה פנימית, ובה היו אמורים להיבחן 113 נבחנים. ביום שני 10.3, נשלח על ידי צוות הבחינות של המועצה המדעית מסמך פנימי בנוגע להערכות לבחינה ברפואה פנימית בצל נגיף הקורונה. על פי מסמך זה, שהוכן על בסיס ההנחיות שהיו ידועות באותו מועד, עדיין ניתן היה לקיים את הבחינה, כולל התכנסות של נבחנים בקבוצות של 28 אנשים. במוצאי שבת, 14.3, התברר שלנוכח מגבלות חדשות שפורסמו לא ניתן יהיה לקיים את הבחינה והיא בוטלה. עדיין, הייתה תקווה שניתן יהיה לקיים בהמשך בחינות במקצועות בהם מספר נבחנים קטן יותר ויאפשר עמידה בהגבלות. כך למשל, עד ה-15.3 הייתה החלטה לקיים את הבחינה ברפואת ילדים, שתוכננה ל-19.3, אך למחרת, ב-16.3, פנה אל המועצה המדעית האיגוד לרפואת ילדים וביקש לבטל את הבחינה מחשש לבריאות משתתפיה. לאחר החמרת המגבלות ב-19.3 הוחלט שאין מנוס אלא לבטל את הבחינות כולן. ההחלטה התקבלה בלב כבד לאחר שנשקלו כל האפשרויות, כולל ביצוע בחינות בעל פה בצורה מקוונת, דבר שלאחר בדיקה מעמיקה עם מומחים, לא היה ניתן לביצוע אז, ולמעשה אינו ניתן לביצוע גם עכשיו.

"ביטול" או "דחייה" של בחינות שלב ב', מועד אביב 2020?

מיד עם ביטול בחינות שלב ב' התחילה ועדת הבחינות העליונה יחד עם נשיאות המועצה המדעית והנהלת ההסתדרות הרפואית בישראל, לדון על גורל הבחינות שבוטלו ועל הצפי להמשך השנה. לכולם היה ברור שנגיף

במעבר ממעמד מתמחה למעמד מומחה. בחינת שלב ב' בוחנת יכולת ניתוח ופתרון בעיות קליניות, שיקול דעת, עצמאות מחשבתית, אינטגרציה וכושר החלטה. לתוצאותיה יש כמובן השלכות כבדות משקל על מערכת הרפואה בישראל. בחינות סיום ההתמחות במקצועות העל מורכבות גם הן מבחינה בכתב (חלק א') ומבחינה בעל פה (חלק ב'), והן נעשות בצמידות אחת לשנייה עם סיום ההתמחות העל [1].

בשגרה, בחינת שלב א' בכתב במקצועות הבסיס מתקיימת פעם בשנה, במהלך חודש יוני. בחינות שלב ב' בעל פה נערכות פעמיים בשנה: במועד אביב (בין 15 במרץ עד 30 לאפריל) ובמועד סתיו (בין 15 לאוקטובר עד 30 לנובמבר). בחינות סיום ההתמחות במקצועות העל נערכות אחת לשנה במהלך החודשים דצמבר-ינואר, כאשר בחינת חלק ב' בעל פה מתקיימת יומיים לאחר בחינת חלק א' בכתב. חריגים הם מקצועות שבהם מתאפשרת התמחות גם כמקצוע בסיס וגם כהתמחות על (כגון, רפואה דחופה ורפואה פיזיקלית ושיקום), בהם הבחינה בכתב מתקיימת בחודש יוני, בעוד שחלק ב', בעל פה, מתקיים במהלך החודשים דצמבר-ינואר [1].

מגפת הקורונה העולמית (COVID-19) פרצה במדינת ישראל מספר שבועות לפני מועד אביב 2020 של בחינות שלב ב' במקצועות הבסיס והלכה והחמירה בקצב מהיר ככל שהתקרב מועד הבחינות. חוץ מההשפעה המהירה והעצומה על מערכות הבריאות והכלכלה בעולם בכלל, ובמדינת ישראל בפרט, היו למגפה גם השלכות מרחיקות לכת על ההתמחות ועל בחינות ההתמחות.

מטרה

המטרה הייתה לתאר את פעילות ועדת הבחינות העליונה והמועצה המדעית בישראל ואת המאמץ לקיום בחינת שלב ב', מועד אביב 2020 בעת משבר הקורונה, וזאת בהשוואה למה שקרה בעולם, לשם הפקת לקחים למקרי משבר בריאות / מלחמה בעתיד.

שיטות

1. תיאור פעילות ועדת הבחינות העליונה והמועצה המדעית לאחר פרוץ משבר הקורונה בנוגע לבחינות ההתמחות בכלל, ולבחינות שלב ב', מועד אביב 2020 בפרט, על סמך השתלשלות העניינים, כפי שבאה לידי ביטוי בפעילות ועדת הבחינות העליונה ונשיאות המועצה המדעית, במסמכים רשמיים, בסיכומי דיונים ובמה שקרה בפועל בשטח;
2. חיפוש בפרסומים באינטרנט ובמקורות זרים לגבי בחינות ההתמחות בעת משבר הקורונה במדינות זרות;
3. השוואה בין מה שנעשה בישראל למה שנעשה בעולם;
4. הסקת מסקנות והפקת לקחים למקרי משבר בריאות / מלחמה אם יתרחשו בעתיד.

2021				2020										בחינות התמחות
אפריל	מרץ	פברואר	ינו-21	דצמבר	נובמבר	אוקטובר	ספטמבר	אוגוסט	יולי	יוני	מאי	אפריל	מרץ-20	
ב'			על	ב'	חג					א'		ב'	חג	לוח בחינות מקורי
ב'		על	ב'		חג	א'	א'	ב'				חג		לוח בחינות חדש (קורונה)
		שלב א' 21	שלב ב' 21					שלב ב' + על						מועדי הרשמה חדש לבחינות

תרשים 1: לוח הבחינות המקורי והחדש עקב מגפת הקורונה

(שנדחתה). ההחלטה פורסמה במכתב רשמי מהמועצה המדעית ב-23.3.2020. מיד לאחר פרסום המכתב הועלתה התנגדות ממספר איגודים, כגון האיגוד לרפואת ילדים, וכן התקבלו פניות ממתמחים רבים, שטענו שלא נכון לקיים את בחינת שלב א', שהיא בחינה אליה ניגש מספר גדול של מתמחים, בשיא החורף, עונה שבה ממילא בתי החולים ומרפאות הקהילה עמוסים מאוד וקורסים תחת נטל העבודה. ההתנגדות הזאת לא נפלה על אוזניים ערלות והביאה לדיון מחודש. בדיון עלו נקודות נוספות שהובאו בפני המועצה המדעית, כגון, הסבירות הגבוהה לפי התחזיות להתפרצות מחודשת של נגיף הקורונה בחודשי החורף והחשש מסגר נוסף שלא יאפשר מועד אחר לקיים את בחינת שלב א'. הובאו בחשבון גם צרכים של מתמחים במקצועות שונים כדוגמת מתמחים בגריאטריה, שלא יספיקו לעבור את בחינת שלב א' בפנימית ולהיבחן בהמשך בגריאטריה ויאלצו להמתין שנה שלמה לבחינה, ומתמחים ברפואת המשפחה, אשר קיום בחינת שלב א' בינואר יפגע במרפאת שלב ב' שלהם. לנוכח מצב זה, ההחלטה שהתקבלה הייתה לקיים את מועד בחינת שלב א' 2020 סביב תקופת חגי תשרי. ההחלטה זו גרמה, בלית ברירה, גם לדחייה של יתר הבחינות. למעשה, כפי שניתן לראות בתרשים 1, נוצר הכרח לדחוס חמישה מועדי בחינה בין קיץ 2020 לאביב 2021, המועד שבו לוח הבחינות אמור לחזור ללוח המקורי, כלומר, לפרק זמן של 10 חודשים בלבד במקום 14 חודש בשגרה. ההצעה הועלתה לדיון בנשיאות המועצה המדעית ואושרה, כאשר הפעם, כלקח ממה שאירע שבוע קודם לכן, הוחלט גם שההצעה ללוח הזמנים החדש תועבר לכלל האיגודים כדי לשמוע את חוות דעתם ולקחת בחשבון צרכים של מקצועות שונים לפני קבלת החלטה סופית. ואכן, לאחר קבלת משובים ודיונים, התקבע לוח הבחינות החדש בשינויים מזעריים.

הכנות לביצוע בחינות שלב ב' במועדן החדש בצל קורונה:

למרות הקלה זמנית בהנחיות משרד הבריאות בחודש מאי 2020 [2], צוות הבחינות והמועצה המדעית התכוננו ותכננו את בחינות שלב ב' שנדחו בהנחה מחמירה שבזמן הבחינות, בקיץ, יושתו מגבלות חמורות ביותר. למעשה, הקביעה העקרונית הייתה שהבחינות יתקיימו "יהיה מה", ועל כן תכנון היה כזה שלמעט סגר מוחלט הן תוכלנה להתקיים כסדרן. בין היתר, כל בוחן ונבחן מילאו הצהרת בריאות ומדדו חום; הדרכות הבוחנים

הקורונה ימשיך ללוות את חיינו בעתיד הנראה לעין, כלומר, נצטרך ללמוד לחיות אתו במקום לחיות בלעדיו. בנוסף, לכולם היה ברור שאנחנו רואים בחינות שלב ב' נקודת ציון קריטית ומשמעותית ביותר בהליך הכשרתו של רופא מומחה במדינת ישראל ומודעים למאמצים הכבירים מצד המחלקות לאפשר את הכנת המתמחים לבחינות ויציאתם לחודש חופש, מצד האיגודים וועדות הבחינה להכין את הבחינות ולקיימן כסדרן, ומצד הנבחנים, השמים במשך חודשים בצד את משפחתם ואת שאר עיסוקיהם כדי להתכונן לבחינה. היינו מודעים בנוסף למועקה הנפשית, המשפחתית והכלכלית, שבחינת שלב ב' גורמת למתמחים, ולכן שרבים מהם תכננו את המשך הקריירה הרפואית בהנחה שיסיימו את הבחינה בזמן הקרוב. לכן, כהנחת יסוד, למרות שהמצב הוגדר ב"מצב מלחמה", שבו תיאורטית יש הצדקה מוסרית לביטול מוחלט של בחינות שלב ב', מועד אביב 2020, התקבלה פה אחד החלטה שחשיבות הבחינות למערכת הבריאות במדינת ישראל ולמתמחים מחייבת לקיים אותן במועד אחר, קרוב ככל שניתן. דהיינו, הוחלט למעשה על "דחיית" מועד הבחינות ולא על "ביטול".

קביעת לוח בחינות שנתי חדש לאור דחיית שלב ב', מועד אביב 2020 (תרשים 1):

בימים שלאחר ההחלטה על ביטול הבחינות נערכו דיונים קדחתניים בניסיון למצוא מועד חדש מתאים, כאמור, מוקדם ככל האפשר. ההחלטה שהתקבלה הייתה לקיים את הבחינות בקיץ, וזאת מתוך הנחה שבקיץ יש פחות עומס בבתי החולים ובמרפאות הקהילה, שיעבור מספיק זמן מהגל הקשה הראשון אשר בעטיו הבחינות לא התקיימו, שיהיה מספיק זמן למחלקות ולמתמחים להתארגן לבחינות, כולל לימי חופש לצורך לימודים, שמערכת הבריאות תלמד את הנגיף החדש וכיצד לחיות אתו ברקע, ושנגיף הקורונה יחלש או ייעלם (בדומה לנגיף השפעת). ההחלטה הובילה בהכרח לצורך לדחות את מועד בחינת שלב א', שהיה אמור להתקיים במהלך חודש יוני, שכן היה ברור שאי אפשר יהיה להצמיד שתי בחינות כל כך גדולות, הן מבחינת ועדות הבחינה והן מבחינת המתמחים, בתי החולים ומרפאות הקהילה. מתוך שאיפה לקיים את בחינות שלב ב' מועד סתיו 2020 ואת בחינות שלב על במועדן המקורי, הוחלט על דחיית בחינות שלב א' מיוני 2020 לינואר 2021. זאת למרות שהיה ברור שיהיו מספר קטן של מתמחים שלא יוכלו לגשת לבחינת שלב ב' בסתיו, שכן לא יעברו עדיין את בחינת שלב א'

ניתן לקיים את הבחינות בצורה דיגיטלית מסיבות של סביבת מבחן לא מתאימה, חוסר יכולת להבטיח העברה של תמונות דיגיטליות בצורה בהירה וברורה, ובעיה של חיסיון ובעיות הבחינה [5]. ה־European Board of Ophthalmology דחה את הבחינות שהיו אמורות להתקיים בחודש מאי 2020 ללא מתן תאריך חלופי וללא מענה לנבחנים [6]. ה־European Board of Dermatovenereology ביטל את בחינות האביב והקיץ תוך הבטחה לשקול פתיחת מועד בחינה חלופי באוקטובר-נובמבר 2020 או בפברואר 2021 "אם יהיו מספיק אנשים שיהיו מעוניינים להיבחן במועד חלופי כזה" [7]. באוסטרליה ובניו זילנד בחינות נדחו לסוף שנת 2020 או לתחילת שנת 2021 [8].

דיון

מגפת הקורונה העולמית (COVID-19) הוא מגפה בריאותית בסדר גודל שהעולם המודרני לא הכיר. בניגוד למגפות נגיפיות קודמות, הגלובליזציה גרמה לכך שהשפעתה חובקת עולם. במדינת ישראל המגפה פרצה מספר שבועות לפני מועד אביב 2020 של בחינות שלב ב' במקצועות הבסיס והלכה והחמירה בקצב מהיר. במקביל, הוטלו מגבלות חמורות על התקהלות והתכנסות, עד כדי סגר מלא. בלית ברירה בוטלו רוב הבחינות שהיו מתוכננות במועד אביב 2020. גם בשאר מדינות העולם המערבי בוטלו בחינות ההתמחות, כאשר בחלק מהמקרים כלל לא ניתן פתרון או מענה לנבחנים.

ניתן לראות שבהשוואה לעולם, המועצה המדעית בישראל היא היחידה שדאגה למועד חלופי קרוב לבחינות שבוטלו, וזאת בטווח של עד 4 חודשים בלבד ממועד הבחינה המקורי. אם בשאר העולם נלקח מרווח בטחון של חודשים ארוכים, שאיפשר לארגונים השונים ללמוד את המחלה החדשה ולהתארגן למועד בחינות חדש, הרי שהחלטת המועצה המדעית לקיים את הבחינות שנדחו ולא לבטלן, ובמועד כל כך קרוב, חייבה קבלת החלטות בקצב מהיר והתמודדות יומיומית עם שינויים ומגבלות חדשות. ההחלטה לקיים את הבחינות שבוטלו גרמה גם, בלית ברירה, לדחיית יתר בחינות ההתמחות ולדחיסת חמישה מועדי בחינה בפרק זמן של 10 חודשים בלבד במקום 14 חודש בשגרה (תרשים 1). מצב זה חייב, פרט לצורך להכין מתווה בחינה חדש שעומד במגבלות החמורות ביותר של תקופת הקורונה, גם מאמץ עילאי מצוות הבחינות ומהמועצה המדעית. ואכן, למיטב ידיעתנו, למרות היותה מדינה "אדומה", עם מגפת קורונה פעילה, ישראל היא המקום היחיד בעולם בו בוצעו בהצלחה מרובה בחינות בעל פה בצל מגפה פעילה ותחת מגבלות התכנסות והתקהלות חמורות. אומנם ישראל מתאפיינת במרחקי נסיעה קצרים ואין צורך בטיסות או בלינה לביצוע מבחן, אך גם בערים גדולות בעולם, כגון שיקגו, ניתן היה לקיים מבחן לנבחנים מאילינוי וממדינות שכנות שמהן ניתן להגיע ברכב או בתחבורה ציבורית, דבר שלא בוצע, וככל הנראה אפילו לא חשבו עליו.

למרות ההצלחה של המועצה המדעית בטיפול במשבר שנוצר, לפחות כפי שמסתמן עד עתה, עם תפעול יוצא

לפני הבחינה הועברו מהדרכה פרונטלית באולם כינוס לתקשורת כתובה, מקוונת או מוקלטת; ניתנה הדעת על מגבלות ההתכנסות ושמירת מרחקים בין המשתתפים; מספר החדרים, העמדות, המחשבים והמשגיחים הוגדל כדי לאפשר מרווחים ולהימנע מקרבה בין בוחנים, נבחנים וצוות הבחינות; מספר הבוחנים בכל חדר הוגבל לשניים בלבד ברוב מקצועות הבחינה (למעט צופה נוסף שיושב במרחק מהבוחנים); בחדרי הבחינה הוצבו מחיצות שקופות בין הבוחנים לבין הנבחן בצורה שמאפשרת תקשורת טובה ונוחה ומונעת התזת רוק; הבוחנים הונחו להגיע ישירות לחדר הבחינה ולהישאר במסדרון בו החדר נמצא; המתמחים חולקו ל"קפסולות"; ניתנה הנחיה לחבוש מסכה גם בעת הבחינה; התקרובת לבוחנים הוגשה לחדר הבחינה במקום בחדר האוכל של המלון; והוכן מענה לנבחנים שיוכרחו להיות בבידוד במועד הבחינה שלהם.

ביצוע בפועל של בחינות שלב ב' שנדחו:

ההכנות המדוקדקות תחת ההנחה המחמירה של התפרצות נוספת של מחלת הקורונה הוכיחו את עצמן מעל ומעבר. בתקופת הקיץ בה נערכו הבחינות מדינת ישראל הוגדרה "מדינה אדומה" עם מחלת קורונה פעילה והגבלות התכנסות חמורות. למרות מגבלות אלו, כל הבחינות שתוכננו בוצעו כמתוכנן, בסדר וברמת ביצוע מופתיים, עם התגייסות מלאה של ועדות הבחינה, הבוחנים, הנבחנים והצוות התומך. כל ההנחיות מולאו במלואן ולא היה כל צורך לדאוג שהבחינות יהיו מוקד הדבקה בו חולה אסימפטומטי עלול להכניס מספר רופאים לבידוד. צוות הבחינות והמועצה המדעית זכו לשבחים רבים מהאיגודים ומוועדות הבחינה.

בחינות ברחבי העולם בתקופת הגל הראשון של מגפת הקורונה:

עם התפרצות המגפה והתפשטותה ברחבי העולם נקטו ארגוני הבריאות האומיים על ההתמחות ועל בחינות ההתמחות בצעדים שונים לגבי בחינות ההתמחות. רובן המוחלט של הבחינות בוטלו, חלקן ללא תאריך חלופי. להלן מספר דוגמאות מיבשות שונות בעולם המערבי: ה־Royal College of Canada דחה את הבחינות שהיו אמורות להתקיים באביב 2020 לסתיו. בנוסף, החליט לוותר לחלוטין על הבחינות בעל פה, הן לבוגרי התמחויות על באביב 2020 והן לבוגרי התמחויות על בסתיו 2020, ולהסתפק בבחינות בכתב בלבד [3]. המועצה המדעית החליטה שלא להתפשר על איכות בחינות ההתמחות ולא לוותר על קיום הבחינות בעל פה, החלטה שהוכיחה את עצמה. ה־American Board of Family Medicine דחה את בחינות סיום ההתמחות ברפואת משפחה לחודשים יולי ואוגוסט [4]. ה־American Board of Radiology דחה את בחינות סיום ההתמחות שהיו אמורות להתקיים באפריל לתקופה שנפרסה על פני החודשים יולי עד נובמבר. בהמשך, לאור התמשכות מגפת הקורונה בארצות הברית, בחינות הקיץ בוטלו, ולאחר מכן גם בחינות הסתיו בוטלו ונדחו לשנת 2021. הצהרה מעניינת של האיגוד הרדיולוגי האמריקאי, שרלבנטית גם לבחינות בישראל, היא שלא

רמת ואיכות הרפואה בישראל, המועצה המדעית וועדת הבחינות העליונה פועלות בהווה ובעתיד ללא לאות לקיום בחינות ההתמחות גם בתקופות חירום בשל משבר בריאותי עולמי או מלחמה. רק התגייסות מלאה של כל הנוגעים בדבר – ההסתדרות הרפואית, המועצה המדעית, איגודי הרופאים, ועדות הבחינה, המומחים, המתמחים, בתי החולים, וכל הגופים התומכים, והכנת הבחינות בהנחה מחמירה של מחלה פעילה עם מגבלות מרבית – אפשרו בפועל את קיום הבחינות שבוטלו חרף משבר הקורונה שהיה קיים עדין במלוא עוצמתו, ואלה יאפשרו לקיימן גם במקרי משבר בריאותי או מלחמה בעתיד.

תודות: תודה גדולה לכל המעורבים בעשייה הרבה בתחום בחינות ההתמחות, הן בשגרה והן בעת משבר הקורונה. תודה לחברי ועדת הבחינות העליונה, יושבי ראש וחברי ועדות הבחינה המקצועיות וועדות הערעורים, יושבי ראש המערך הפנימי והמערך הכירורגי, יושבי ראש האיגודים המדעיים, כותבי השאלות והבוחנים – כולם עושים עבודת קודש בהתנדבות וללא תמורה וכולם התגייסו ללא לאות למאמץ. תודה לחברי נשיאות המועצה המדעית. בלעדיהם לא ניתן היה לפתור את המשבר שנוצר בעקבות ביטול הבחינות ולהביא לנקודת גמר כה מוצלחת. תודה למנהלי ההסתדרות הרפואית על התמיכה והעזרה. ותודה ענקית לאנשי צוות הבחינות במועצה המדעית, בראשות גב' רחל קמפלר-אוחיון, הפועלים לילות כימים ומבצעים בצורה מושלמת את עבודתם הבלתי נגמרת, גם בעת שלום וגם בעת מלחמה. אנו מאחלים לכולם שיזכו לעבוד עם צוות כל כך איכותי, מקצועי ומסור.

מחבר מכתב: רון אלישר, מחלקת אף-אוזן-גרון / ניתוחי ראש-צוואר
הדסה עין כרם, 91120, ירושלים
טלפון: 02-6776469
פקס: 02-6435090
דוא"ל: ron.eliashar@gmail.com

דופן של כל בחינות של ב' שנדחו עד לסיומן המוצלח, הרי שלנוכח הצפי להמשך מגפת קורונה פעילה בחודשים הקרובים, ואולי אף בשנים הקרובות, חשוב להפיק לקחים מכל מה שאירע עד עתה ולהכין נוהל עבודה מסודר לתרחישים אפשריים עתידיים של מגפה בריאותית עולמית או מלחמה ממושכת.

מסקנות ולקחים לעתיד

1. גם במגפה בסדר גודל של מגפת הקורונה, אין צורך להתפשר על איכות בחינות ההתמחות בכלל ועל בחינת סיום ההתמחות בפרט, שלתוצאותיהן השלכות כבדות משקל על המערכת הרפואית.
2. כאשר יש מגפה דינמית כמו הקורונה, או מציאות המשתנה בקצב מהיר – כך גם דרושה התנהלות גמישה בנושא חשוב ורגיש כגון בחינות ההתמחות. ניתן ורצוי לסגת מהחלטה ולשנותה במידת הצורך.
3. תמיד יש להתכונן לגרוע מכל! המשמעות מבחינת הבחינות, היא לתכנן אותן בהנחה המחמירה ביותר שעדיין תאפשר את קיום הבחינה.
4. בעת שקיים צורך בביצוע שינויים מהותיים וקבלת החלטות "גדולות" – רצוי, אם ניתן, ליצור דו-שיח מקדים עם יושבי ראש ועדות הבחינה / איגודים / מתמחים לפני קבלת החלטה סופית.
5. יש צורך בנוהל מסודר לקיום בחינות בזמן משבר בריאותי / מלחמה בסדר גודל לאומי.
6. יש צורך אמתי ודחוף לפתח אפשרות לביצוע בחינות דיגיטליות במתכונת שתאפשר בקרה על טוהר הבחינות ועל אמינותן, וכן קיום בחינה לעשרות ואפילו מאות נבחנים במקביל ללא תקלות. אנו מודעים למאמצים רבים שנעשים ע"י חברות בעולם לאיתור פתרונות טכנולוגיים כאלו ועוקבים אחריהם.

לסיכום

בחינות ההתמחות הינן חלק בלתי נפרד ומהותי בהכשרת הרופא במדינת ישראל. מעצם תפקידם כאחראים על

ביבליוגרפיה

1. Eliashar R, Residency examinations – The activity of the Higher examination Committee of the Scientific Council for the training of the next generation Israeli physicians. Harefuah, 2019; 158(10):639-642. PubMed. PMID: 31576708. 2. https://he.wikipedia.org/wiki/	3. http://www.royalcollege.ca/rcsite/documents/about/update-coronavirus-e 4. https://www.theabfm.org/covid-19 5. https://www.theabr.org/announcements/coronavirus-updates	6. https://www.ebo-online.org/ 7. https://www.uems-ebdv.org/web/index.php/uems-board-examination 8. https://www.racp.edu.au/trainees/examinations/divisional-clinical-examination